

แบบสรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่ RDG5050013 ชื่อโครงการ การศึกษาระบบจัดการโซ่อุปทานของลำไยสดในประเทศไทย

หัวหน้าโครงการ ผศ.ดร.อภิชาติ โสภางค์สถาบัน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

โทรศัพท์ 053-944125 โทรสาร 053-944185 Email: apichat@eng.cmu.ac.th

ความสำคัญ/ความเป็นมา

ลำไยเป็นพืชเศรษฐกิจที่สามารถทำรายได้ให้แก่ประเทศไทยมูลค่าหลายพันล้านบาทต่อปี ซึ่งผลผลิตลำไยสดที่ได้มีการส่งไปจำหน่ายทั่วประเทศโดยปริมาณร้อยละ 55 มีการนำไปแปรรูปเป็นลำไยแห้ง มีเพียงร้อยละ 10 ที่มีการบริโภคในประเทศ ส่วนที่เหลือเป็นการส่งออกไปยังต่างประเทศ (วิบูลย์ ตังกิติภากรณ์: 2548) โดยประเทศที่มีการนำเข้าลำไยในปริมาณสูงได้แก่ จีนและฮ่องกง (75%) และอินโดนีเซีย (16%) ซึ่งจะส่งออกทั้งในรูปลำไยสดทั้งก้านและลำไยอบแห้งทั้งลูก โดยแหล่ง ผลิตลำไยที่สำคัญได้แก่ ภาคเหนือของประเทศไทยในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน ซึ่งจังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย ตามลำดับ ทั้งนี้พื้นที่และปริมาณการผลิตลำไยมีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องระหว่างปี 2546-2549 เนื่องจากเกษตรกรคุ้นเคยกับการปลูกลำไยและยังสามารถขายได้ทุกปี แต่สถานการณ์การผลิตและการค้าลำไยที่ผ่านมามีปัญหาอย่างต่อเนื่อง โดยที่ปริมาณความต้องการและบริโภคไม่เพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันปริมาณการผลิตเพิ่มขึ้นอีกทั้งมีการผลิตนอกฤดู โดยเฉพาะการส่งเสริมการเพาะปลูกลำไยนอกฤดูที่ภาคตะวันออก โดยเฉพาะจังหวัดจันทบุรี ดังนั้นเมื่อมีปริมาณของผลผลิตมากจึงส่งผลด้านราคาที่เกษตรกรผู้ปลูกขายลำไยสดได้ราคาต่ำ โดยที่ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น จนรัฐบาลมีนโยบายเข้ามาสนับสนุนด้านราคา ทั้งนี้คุณภาพของลำไยสด อาจไม่แน่นอนขึ้นกับภูมิอากาศ อีกทั้งเกษตรกรขาดข้อมูลทางการตลาด และขาดระบบการจัดการในการกระจายสินค้า การจัดเก็บผลผลิตที่มีมากในช่วงฤดูกาล รวมทั้งขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน หากไม่มีการจัดการอย่างเป็นระบบย่อมส่งผลกระทบต่อการผลิตและการค้าลำไยในระยะยาว นอกจากนี้ในหลายปีที่ผ่านมาประเทศไทยยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการจัดการผลผลิตลำไยที่มีปริมาณมาก ซึ่งยังคงเป็นปัญหาที่ยืดเยื้อและรัฐบาลกำลังตระหนักและหาแนวทางในการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งหากมีงานวิจัยที่สามารถสะท้อนสภาพการผลิต และการตลาดที่เกิดขึ้นตั้งแต่การผลิตจนถึงผู้บริโภคเพื่อหาแนวทางการดำเนินการแก้ไขที่เหมาะสม ก็จะสามารถช่วยเหลือเกษตรกรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อยกระดับสภาวะการค้าลำไยที่อาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว

หากมีการศึกษาถึงระบบการจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ของลำไยสดในประเทศไทย ซึ่งเป็นระบบที่มีการวางแผนและควบคุมการเชื่อมโยงของวัตถุดิบไปจนถึงผู้บริโภคโดยผ่านเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะทำให้ทราบสถานการณ์ปัจจุบันของการเชื่อมโยงของผลผลิตลำไยไปสู่ผู้บริโภคหรือผู้ซื้อในประเทศ ซึ่งจะเป็นข้อมูลในการนำเสนอและปรับปรุงรูปแบบระบบการจัดการโซ่อุปทานที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาการผลิตและการค้าลำไยในระยะยาวตลอดจนเป็นการยกระดับการแข่งขันในการส่งออกของประเทศด้วย

การศึกษาวิจัยนี้จะทำการแบ่งเป็น 2 ระยะ โดยในระยะที่ 1 (เดือนที่ 1-6) จะเป็นระยะของการสำรวจและรวบรวมข้อมูลในภาพรวมของระบบโซ่อุปทานลำไยสด และโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องในการขนส่งกระจายสินค้า กฎระเบียบและนโยบายของรัฐบาล เพื่อพัฒนารูปแบบในการประเมินความสามารถของผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องในระบบโซ่อุปทานของลำไยสด การค้าและการขนส่ง ในส่วนของระยะที่ 2 (เดือนที่ 7-10) จะเน้นไปที่การนำรูปแบบการประเมินไปประยุกต์ใช้เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางการดำเนินการที่เป็นเลิศ (Best Practice) และแนวทางปรับปรุงในอนาคต (To-Be) กับผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง และทราบถึงปัญหาของผู้ที่เกี่ยวข้องนั้นๆ โดยระดมแนวคิดจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ประสบความสำเร็จในแต่ละด้านเพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนาและการปรับตัวของผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องรวมถึงทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมและยกระดับการดำเนินงานทั้งโซ่อุปทาน

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อศึกษาถึงระบบโซ่อุปทานของลำไยสด
2. เพื่อที่จะรวบรวม ประเมิน และนำเสนอแนวทางในการพัฒนาระบบโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของลำไยสด โดยจะมีการเก็บข้อมูลตั้งแต่สวนไปจนถึงลูกค้าประเภทต่างๆที่มีการดำเนินกิจกรรมในประเทศ
3. เพื่อศึกษานโยบายและการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าลำไยสดของไทย ตลอดจนแนวโน้มนโยบายและกฎระเบียบในอนาคตที่เกี่ยวข้องกับการค้าลำไยสด
4. เพื่อที่จะนำเสนอหลักการของแนวปฏิบัติการจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของลำไยสด
5. เพื่อหาความสามารถของผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับระบบการผลิตลำไยสด การค้า การขนส่ง และนำเสนอแนวทางในการพัฒนาและปรับตัวของผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อเสนอแนะต่อภาครัฐในการที่จะสนับสนุนและส่งเสริม

ตารางแสดงผลที่ได้รับ

ผลที่ได้รับ	การบรรลุวัตถุประสงค์	โดยทำให้
<ol style="list-style-type: none"> 1. ทราบถึงสภาพปัจจุบันของการจัดการด้านโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของลำไยสด (As-Is) 2. ทราบข้อมูลของโครงสร้างพื้นฐานและโครงข่ายการขนส่งสินค้าในปัจจุบันที่เกี่ยวข้อง 	สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 1, 2 ที่สามารถพัฒนาเครื่องมือเพื่อใช้สำหรับประเมินศักยภาพการดำเนินงานในแต่ละภาคส่วน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้ศึกษาทราบภาพรวมของระบบการจัดการโซ่อุปทาน 2. สามารถวิเคราะห์เส้นทางต้นทุนและระยะเวลาในการกระจายสินค้า และรับทราบจุดที่เป็นปัญหาที่เกิดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในส่วนของภาครัฐ สามารถนำไปประเมินทางเลือกในการใช้เส้นทางการขนส่ง

3. ได้เครื่องมือเพื่อใช้สำหรับการประเมินศักยภาพการบริหารในแต่ละภาคส่วน ที่เกี่ยวข้อง (Performance Management Evaluation Model)	สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ได้เครื่องมือเพื่อใช้ประเมินศักยภาพ	3. สามารถรับมือกับปัญหาและระดับความสามารถของผู้ที่เกี่ยวข้องในระบบโซ่อุปทานที่อยู่ในเขตภาคเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน จำนวน 73 ราย
4. ทราบนโยบายและการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าลำไยสดของไทย	สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 4, 5 ที่สามารถหาความสามารถของผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับระบบการผลิตลำไยสด	4. สามารถบ่งชี้และกระตุ้นให้ผู้ที่เกี่ยวข้องคำนึงถึงระเบียบและนโยบายของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง
5. ทราบแนวทางที่จะเพิ่มศักยภาพการดำเนินงานที่เป็นอยู่จากการดำเนินการที่เป็นเลิศ (Best Practice)	การค้า การขนส่ง และนำเสนอหลักการของแนวปฏิบัติการจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของลำไยสด	5. ได้ตัวอย่างการดำเนินงานที่ดี เพื่อเป็นแบบอย่างในการปรับปรุงในอนาคต
6. ทราบแนวทางการปรับปรุงในอนาคต (To-Be) สำหรับผู้ประกอบการและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าลำไยสดของไทย ตามกรอบของการจัดการโซ่อุปทาน	สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 6 คือ ทราบแนวทางการปรับปรุงในอนาคต	6. และนำเสนอต่อผู้ให้ทุนและภาครัฐเพื่อให้เกิดการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

สามารถนำไปประยุกต์จริงสำหรับเป็นแนวทางประกอบการจัดทำแผนธุรกิจโดย GTZ

การประชาสัมพันธ์

ทางคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการประชาสัมพันธ์โครงการ เผยแพร่ความรู้เรื่องระบบการจัดการโซ่อุปทานของลำไยสดในประเทศ ให้แก่เกษตรกร ผู้ที่เกี่ยวข้องและบุคคลทั่วไปที่สนใจ ผ่านทางการจัดประชุมสัมมนา จำนวน 1 ครั้ง ในหัวข้อโครงการ “การศึกษากระบวนการจัดการโซ่อุปทานของลำไยสดในประเทศไทย” เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2550 เวลา 13.30 น. – 16.30 น. ณ ห้องสัมมนาตอม โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนา โดยมีผู้เข้าร่วมทั้งใน ส่วนเกษตรกร พ่อค้าคนกลาง เจ้าหน้าที่จากกรมวิชาการเกษตร และนักวิชาการที่สนใจ ทั้งสิ้น 53 ราย

โดยในการประชุม ได้มีการแจกเอกสารความรู้เรื่องการจัดการโซ่อุปทานและปัญหาที่พบในโซ่อุปทาน อธิบายเนื้อหาสาระของการจัดการโซ่อุปทานที่ดี โดยผลในการประชาสัมพันธ์พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ โดยรวมมีความเห็นที่สอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบ อีกทั้งยังมีการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย รวมถึงเห็นความสำคัญของการประเมิน

ศักยภาพของตนเอง ให้ความสำคัญในการบริหารจัดการการผลิตและองค์กร และ ความสำคัญในด้าน การสร้าง Value Chain ภายในท้องถิ่น

จากนั้นได้มีการรวบรวมปัญหาที่พบทั้งจากการสำรวจ สัมภาษณ์ คั่นคว้าและการจัด ประชุมสัมมนาดังกล่าว นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านเพื่อหาแนวทางแก้ไขและพัฒนาปรับปรุง ต่อไป